

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no: 60831/15

Z.K. ve Diğerleri / Türkiye

Başkan,

Julia Laffranque,

Hâkimler,

Paul Lemmens,

Valeriu Grițco,

ve *Yazı İşleri Müdür Yardımcısı* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla 7 Kasım 2017 tarihinde Komite halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

9 Aralık 2015 tarihinde yapılan yukarıda anılan başvuruyu göz önüne alarak,

Gerçekleştirilen müzakerelerin sonucunda aşağıdaki kararı vermiştir:

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2019. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

OLAYLAR

1. Başvurular, Z.K., M.R., M.K. Ve I.K. sırasıyla 1984, 1982, 2009 ve 2012 tarihinde doğmuş Rus vatandaşlarıdır. Başvuranlar, Adana'da ikamet etmektedirler. Birinci ve ikinci başvuranlar üçüncü ve dördüncü başvuranların ebeveynleridir. Başvuranlar, Mahkeme önünde İstanbul Barosuna bağlı Avukat A. Yılmaz tarafından temsil edilmişlerdir.

A. Davanın Koşulları

2. Davanın koşulları, başvuranlar tarafından ibraz edildiği şekliyle aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Başvuranların tutulması, iltica usulleri ve başvuranların açtığı davalar

3. Başvuranlar, yirmi iki başka yabancı uyruklu şahısla beraber 5 Şubat 2015 tarihinde Suriye'den Türkiye'ye gelmişlerdir. Dava dosyasında bulunan resmi belgelere göre, başvuranlar Türk topraklarına yasa dışı girdikleri gerekçesiyle jandarma tarafından Türkiye-Suriye sınırında yakalanmışlardır. Başvuranlar, 6 Şubat 2015 tarihinde ertesi güne kadar Kilis Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesinde idari gözetim altında tutulmuşlardır.

4. Başvuranlar idari yetkililerce karar verildiği gibi sınır dışı edilene kadar 7 Şubat 2015 ve 5 Şubat 2016 tarihleri arasında Adana Yabancı Geri Gönderme Merkezi ile Erzurum (Aşkale) Yabancı Geri Gönderme Merkezinde (bundan böyle "Aşkale Geri Gönderme Merkezi" olarak anılacaktır) idari gözetim altında tutulmuşlardır. Birinci ve ikinci başvuran idari gözetim altında tutulma kararının hukuka uygunluğuna ve hem kendilerinin hem de çocuklarının tutulma koşullarına dair çeşitli itirazlarda bulunmuşlardır. Adana ve Aşkale Sulh Ceza Mahkemeleri itirazları her

seferinde reddetmiştir. Başvuranlar, ayrıca, sınır dışı edilme kararları aleyhinde de dava açmışlardır.

5. Başvuranlar, 11 Şubat 2015 tarihinde Rusya'ya iade edilmeleri durumunda dini kimlikleri dolayısıyla bu ülkede zulme uğrama risklerinin bulunduğunu iddia ederek Türkiye'ye iltica başvurusunda bulunmuşlardır. Birinci ve ikinci başvuranlar, Suriye'ye gitmek için yola çıkmadan önce Müslüman olmaları dolayısıyla Dağıstan'da zulme uğradıklarını ileri sürmüşlerdir. Ek olarak, başvuranlar Irak Şam İslam Devleti (ISIS) tarafından kontrol edilen bölgelerde özgürce yaşabileceklerini düşünmeleri sebebiyle Suriye'ye gittiklerini belirtmişlerdir. Ancak, başvuranlar bölgede savaş olduğunu fark etmeleri ve birinci başvuranın savaşa katılmak istememesi sebebiyle Suriye'yi terk edip Dağıstan'dan gelen diğer ailelerle birlikte Türkiye'ye geldiklerini kaydetmişlerdir.

6. Başvuranların, iltica başvurusu 2 Mart 2015 tarihinde reddedilmiştir. Birinci başvuran, ret kararı aleyhinde Ankara İdare Mahkemesine temyiz başvurusunda bulunmuştur.

7. Ankara İdare Mahkemesi, 18 Aralık 2015 tarihinde birinci başvuranın itiraz başvurusunu reddetmiştir. İdari Mahkeme, birinci başvuranın ırk, din, uyruk, belirli bir sosyal gruba üyelik ve siyasi fikirleri temelinde zulme uğrayacağı iddiasını yeteri kadar temellendiremediği kanaatine varmıştır. Söz konusu mahkeme başvuran için Türk yetkililerinin ülkenin güvenliğine bir tehlike oluşturduğu değerlendirmesi yaptığına dikkat çekmiştir. Ankara İdare Mahkemesi, Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1F ve 33. maddeleri ışığında ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde öngörülen uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanması amacını göz önünde bulundurarak, birinci başvurana uluslararası koruma verilmemesi kararının hukuka uygun olduğuna hükmetmiştir.

8. Diğer bir taraftan, Adana İdari Mahkemesi, birinci ve ikinci başvuran tarafından yapılan ve sınır dışı edilme kararının iptal edilmesini talep eden

itiraz başvurusunu usule ilişkin gerekçelerle 18 Kasım 2015 tarihinde reddetmiştir.

2. Adana ve Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezlerindeki tutulma koşulları

9. Adana ve Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezlerinin ikisinde de başvuranların dışarı dünya ile iletişim kurması engellenmiştir. Başvuranların, Aşkale Merkezinde cep telefonu kullanmalarına ya da avukatları ile görüşmelerine izin verilmemiştir. Mahkeme önündeki başvuranların temsilcisi 26 Kasım 2015 tarihinde Aşkale Geri Gönderme Merkezine gitmiş ve müvekkilleri ile görüşmek istediğinde resmi bir belge ile Aşkale Merkezinin kaynaklarının yeterli olmaması dolayısıyla aynı gün içerisinde müvekkilleriyle görüşemeyeceği ve müvekkilleriyle görüşebileceği uygun zamanın kendisine bildirileceği hususunda bilgilendirilmiştir. Başvuranların Mahkeme önündeki temsilcisi, somut davanın yapıldığı tarihe kadar müvekkilleriyle görüşememiştir.

10. Başvuranlara göre; Yabancı Geri Gönderme Merkezleri yeteri kadar ısıtılmamış ve havalandırılmamıştır. Ek olarak, başvuranlara iddiaya göre açık havaya çıkma izni verilmemiştir. Ayrıca, ikinci başvuran hamile olup söz konusu merkezlerin fiziki şartları hamile bir kadın için uygun değildir. Başvuranlar, çocukların oynayabileceği alan ve tesisin olmaması konusunda da şikâyette bulunmuşlardır. Sağlanan yiyeceklerin kalitesi ve miktarı da yeterli değildir. Özellikle, söz konusu yiyecekler çocukların ve ikinci başvuranın beslenme ihtiyaçlarını karşılamamıştır. Birinci ve dördüncü başvuranların hasta olmasına ve ikinci başvuranın hamile olmasına rağmen başvuranlara tıbbi yardım sağlanmamıştır.

B. Mahkeme önündeki usuller

11. Başvuranın temsilcisi, Mahkemenin, Mahkeme İçtüzüğü'nün 39. maddesi kapsamında başvuruların Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezinden salıverilmesi ya da Sözleşme'nin 3. maddesinde öngörülen gereklilere uygun şartlara sahip başka bir yabancı geri gönderme merkezine yerleştirilmesi konusunda tedbir kararı vermesini talep ederek 9 Aralık 2015 tarihinde Mahkemeye başvuruda bulunmuştur.

12. Mahkeme (nöbetçi hâkim), önündeki yargılamaların doğru yürütülmesi ve tarafların çıkarları adına 10 Aralık 2015 tarihinde, Mahkeme İçtüzüğü'nün 39. maddesinin 14 Ocak 2016 tarihinde kadar uygulanmasına karar vermiş ve bu bağlamda Hükümetin söz konusu bu madde kapsamında başvuruların tutulma koşullarının Sözleşme'nin 3. maddesine uygun olması sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almasına karar vermiştir. Ek olarak, Hükümetten başvuruların Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezine getirildikleri tam tarih konusunda Mahkemeyi bilgilendirmesi ve başvuruların tutuldukları tarihten itibaren özellikle küçük çocuklara ilişkin şartlar başta gelmek üzere tutulma şartlarını (fiziki şartlar, faaliyetler, sunulan tesisler gibi) tasvir etmesi talep edilmiştir. Mahkeme ayrıca, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 41. maddesi uyarınca, başvurunun öncelikli olarak incelenmesine karar vermiştir.

13. Davalı Hükümet, Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezinin tutulma koşullarına ilişkin olarak 7 Ocak 2016 tarihinde istenilen bilgileri sunmuştur. Ek olarak, Hükümet beyanlarını desteklemek adına Aşkale Merkezinin birkaç fotoğrafını da Mahkemeye ibraz etmiştir.

14. Hükümet, ayrıca, başvuruların Mahkemeye başvuruda bulunmadan önce tutulma şartlarına ilişkin olarak ve tutulmalarının hukuka uygunluğuna itiraz etmek için Anayasa Mahkemesine başvurmaları gerektiğini ileri sürmüştür. Hükümet, Anayasa Mahkemesinin 2013/9673 sayılı başvuruda (bk. aşağıdaki 19-22 paragraflar) verdiği karara atıfta bulunarak, bu kararda

başvuranın tutulmasını hukuka aykırı bulduğunu ve tutulmasının yasaya uygunluğuna itiraz edebilmek için etkili bir hukuk yoluna sahip olmadığına karar verdiğine dikkat çekmiştir.

15. Nöbetçi hâkim, 10 Aralık 2015 tarihinde verilen tedbir kararının bir daha ki bilgilendirmeye kadar uzatılmasına 13 Ocak 2016 tarihinde karar vermiştir. Nöbetçi hâkim, ayrıca Hükümetin başvuruların tutulma koşullarının Sözleşme'nin 3. maddesinde belirtilen şartlarla uymasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alması gerektiğini kaydetmiştir.

16. Başvuranların temsilcisi, başvuruların 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesi uyarınca ilk idari gözetim altına alındıkları tarihten bu yana geçen süre zarfının bir yılı (yabancı uyruklu kişilere ilişkin olarak verilen azami idari gözetim süresi) bulması dolayısıyla Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezinden 5 Şubat 2016 tarihinde serbest bırakıldıklarını Mahkemeye 11 Şubat 2016 tarihinde bildirmiştir.

17. Bölüm Başkan Vekili, 15 Haziran 2016 tarihinde başvuruların temsilcisi tarafından 11 Şubat 2016 tarihinde sağlanan bilgiler ışığında başvuruyu tekrar değerlendirmiş ve söz konusu bilgiler doğrultusunda 13 Ocak 2016 tarihinde Mahkeme İçtüzüğü'nün 39. maddesi kapsamında verilen tedbir kararının kaldırılmasına ve Mahkeme İçtüzüğü'nün 41. maddesinin uygulanmasının durdurulmasına karar vermiştir.

B. İlgili İç Hukuk ve Uygulama

1. İlgili İç Hukuk

18. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurulara ilişkin iç hukuk, *Uzun/Türkiye* ((k.k),no. 10755/13, §§ 7-27, 30 Nisan 2013) davasında bulunabilir.

2. Anayasa Mahkemesinin kararları

a. 21 Ocak 2015 tarihli karar

19. Anayasa Mahkemesi, 27 Aralık 2013 tarihinde Cezayir uyruklu R.B.'nin yaptığı bireysel başvuruya ilişkin olarak 21 Ocak 2015 tarihinde bir karar vermiştir (başvuru no. 2013/9673). R.B., diğerleri arasında (i) 3 Kasım 2013 ve 7 Ocak 2014 tarihleri arasında sınır dışı edilene kadar tutulduğu Yalova Emniyet Müdürlüğünün iddiaya göre tutulma koşullarının iyi olmaması (ii) tutulma koşullarına ilişkin iddialarını ibraz edeceği etkin bir hukuk yolunun olmaması, (iii) tutulmasının iddiasına göre yasaya uygun olmaması ve (iv) tutulmasının yasaya uygunluğuna itiraz edebileceği etkin bir hukuk yolu olmaması hakkında şikâyette bulunmuştur.

20. Anayasa Mahkemesi, Yalova Emniyet Müdürlüğündeki tutulma koşullarının kötü muamele teşkil ettiğine ilişkin olan R.B.'nin şikâyetine hakkında, R.B.'nin tutulma koşulları dolayısıyla sağlığının kötüye gitmesinden şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurana tutulduğu dönemde hasta olduğu sırada tıbbi yardım sağlanmış olması nedeniyle, idari yetkililerin başvuranın fiziksel ve psikolojik sağlığını korumak için gerekli tedbirleri aldığını tespit etmiştir. Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi, başvurana yapılan muamelenin insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele teşkil edecek asgari dereceye ulaşmadığı sonucuna varmıştır.

21. Anayasa Mahkemesi, son olarak, Mahkemenin *Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye* (no. 30471/08, 22 Eylül 2009) davasındaki kararına atıfta bulunarak, Anayasa'nın 19 §§ 1 ve 8 maddesinin başvuranın tutulmasının hukuksuz olması ve başvuranın tutulma kararına itiraz edebileceği etkili bir hukuk yolu olmaması dolayısıyla ihlal edildiğini tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuranın 3 Kasım 2013 ve 7 Ocak 2014 tarihleri arasındaki tutulmasının herhangi bir hukuki dayanağı olmadığını ve tutulmasının

hukuka uygunluğuna itiraz edebileceği herhangi bir hukuk yolunun mevcut olmadığını kaydetmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi R.B.'ye yukarıda belirtilen haklarının ihlalleri sonucunda uğradığı manevi zararı telafi etmek adına 5.000 Türk lirası (yaklaşık 1.850 avro) tazminat ödenmesine karar vermiştir.

b. 11 Kasım 2015 tarihli karar

23. 2014/13044 başvuruya ilişkin Anayasa Mahkemesi kararı 17 Aralık 2015 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Söz konusu bireysel başvuru, 11 Ağustos 2014, 5 Aralık 2014 ve 5 Şubat 2015 tarihli başvuru formları yolu ile A. Yılmaz tarafından Anayasa Mahkemesine Suriye uyruklu K.A. adına yapılmıştır. K.A., Suriye'ye sınır dışı edilme tehdidinden, Kumkapı Yabancı Geri Gönderme Merkezindeki iddiaya göre kötü tutulma koşullarından, tutulma koşullarına ilişkin iddialarını ibraz edebileceği etkin bir hukuk yolu olmamasından, iddiaya göre tutulmasının hukuka uygun olmamasından, tutulma gerekçelerinin iddiaya göre kendisine iletilmemesinden ve tutulmasının hukuka uygunluğuna itiraz edebileceği etkin bir hukuk yolu olmamasından şikâyetçi olmuştur.

24. K.A. 25 Nisan 2014 tarihinde Kumkapı Yabancı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetime alınmıştır. Gözetim kararı, K.A.'nın sınır dışı edilmesi beklenirken altı aylık olmak üzere 28 Nisan 2014 tarihinde verilmiştir. K.A., tutulma ve sınır dışı edilme kararlarına itiraz ederek ve tutulma koşullarına dair şikâyetine ilişkin olarak İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi ve İstanbul İdari Mahkemesinde davalar açmıştır. Davalar söz konusu mahkemeler tarafından reddedilmiştir. K.A. 5 Aralık 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine ikinci defa başvurarak sınır dışı edilme kararının uygulanmasının durdurulmasını talep etmiştir. Anayasa Mahkemesi, 10 Aralık 2014 tarihinde K.A.'nın talebini kabul ederek sınır dışı edilme kararının uygulamasını askıya almıştır. İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi, Anayasa Mahkemesinin kararının vermesinden sonra başvuranın Anayasa

Mahkemesi tarafından verilen tedbir kararı çerçevesinde sınır dışı edilemeyeceğini belirterek K.A.'nın serbest bırakılmasına hükmetmiştir. K.A., 6 Ocak 2015 tarihinde serbest bırakılmıştır.

25. Anayasa Mahkemesi, kararında ilk olarak Türkiye’de Suriye uyruklu şahıslara geçici koruma sağlanmasına ilişkin 22 Ekim 2014 tarihli Yönetmelik uyarınca başvuranın Suriye uyruklu olması nedeniyle “geçici koruma” altında olduğunu ve bu nedenle sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalmadığından dolayı başvurucunun Suriye’ye geri gönderilmesi halinde kötü muameleyle maruz kalma ya da öldürülme riski altında kaldığına dair şikâyetinin kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir.

26. Anayasa Mahkemesi, bunun yanı sıra, başvuranın tutulma koşullarına ve tutulma koşullarına dair iddialarını ileri sürebileceği etkili hukuk yolunun olmamasına ilişkin şikâyetlerini incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, (i) Mahkemenin özellikle *Yarashonen/Türkiye* (no. 72710/11, 24 Haziran 2014) davasında verdiği kararı başta gelmek üzere Mahkeme içtihadına, (ii) yabancı uyrukluların tutulma koşullarına ilişkin Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesinin standartlarına, ve (iii) Kumkapı Geri Gönderme Merkezindeki tutulma koşullarına ilişkin Türkiye İnsan Hakları Kurumunun raporuna atıfta bulunarak, Kumkapı Merkezindeki koşulların insanlık onurunu zedeleyici muamele teşkil ettiği kanaatine varmıştır. Anayasa Mahkemesi, Kumkapı Yabancı Geri Gönderme merkezindeki aşırı kalabalık ile beraber K.A.’nın düzenli olarak açık havaya çıkmadığını ve kapalı ortak alanların yetersiz olması sebebiyle Anayasa’nın 17 § 3 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, K.A.’nın Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde tutulduğu süreyi de dikkate almıştır. Anayasa Mahkemesi, ayrıca, başvuranın söz konusu koşullara ilişkin şikâyetlerini ibraz edebileceği etkili bir hukuk yolunun mevcut olmadığına hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi, 6458 sayılı Kanun’un idari gözetim altına alınanların, tutulma koşulları hakkında şikâyette bulunabilecekleri bir hukuk yolu

öngörmediğini ve Sulh Ceza Mahkemesinin K.A.'nın tutulma koşullarına ilişkin şikâyetini talebinde gündeme getirmesine rağmen incelemediğini tespit etmiştir.

27. Ek olarak, Anayasa Mahkemesi başvuranın tutulmasının hukuka aykırı olduğuna, tutulma gerekçelerinin başvurana iletilmediğine ve tutulmasının hukuka uygunluğuna itiraz edebileceği etkili bir hukuk yolu bulunmadığına hükmederek Anayasa'nın 19 §§ 2, 4 ve 8 maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

28. Anayasa Mahkemesi, K.A.'nın tutulmasının yasaya aykırı olduğunu öne süren şikâyetine ilişkin olarak ilkin K.A.'nın idari gözetime 25 Nisan 2014 tarihinde alındığını fakat tutulma kararının 28 Nisan 2014 tarihinde verildiğine dikkat çekmektedir. Anayasa Mahkemesi, ayrıca, Valiliğin başvuranın tutulmasını aylık olarak incelemediğini ve bu nedenle 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesine uymadığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, son olarak K.A.'nın tutulma kararının sadece altı ay süresince geçerli olmasına rağmen yedi ay ve on gün boyunca tutulduğunu gözlemlemiştir. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi, yetkililerin gerekli özeni göstermediği ve başvuranın tutulmasının yasaya uygun olmadığına hükmetmiştir.

29. Anayasa Mahkemesi, K.A.'nın tutulmasının gerekçeleri hakkında bilgilendirilmediğine ilişkin şikâyeti çerçevesinde idari gözetiminin başladığı zaman başvurana tutulma kararının iletilmediğini tespit etmiştir. Başvuran, tutulmasının devam etmesine ilişkin gerekçeler hakkında da bilgilendirilmemiştir. Anayasa Mahkemesi, bu nedenle, idari makamların 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesine uymadığını tespit etmiştir.

30. Anayasa Mahkemesi, K.A.'nın tutulmasına itiraz edebileceği etkin bir hukuk yolu olmadığı iddiasına ilişkin olarak, 6458 sayılı Kanun'un keyfiliğe karşı tutulan kişileri koruyan hükümler içermesine rağmen sulh ceza mahkemesinin K.A.'nın başvurusunu yeteri kadar incelemediğine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, ayrıca, Mahkemenin yukarıda anılan

Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye kararına atıfta bulunarak K.A.'nın tutulmasının gerekçeleri hakkında bilgi sahibi olamamasından dolayı idari gözetimine itiraz etme hakkının her hâlükârda etkili bir temelden mahrum bırakıldığına karar getirmiştir. Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi, K.A.'nın tutulmasının hukuka uygunluğunu yargı denetimine konu edebileceği etkin bir hukuk yolu olmadığını tespit etmiştir.

31. Son olarak, Anayasa Mahkemesi, K.A.'ya yukarıda bahsedilen haklarının ihlallerinin bir sonucu olarak uğradığı manevi zararı telafi etmek adına 10.000 Türk lirası (yaklaşık 3.200 avro) ödenmesine karar vermiştir.

C. Diğer kararlar

32. Anayasa Mahkemesi, 20 Ocak, 17 ve 18 Şubat ve 9 Haziran 2016 tarihlerinde olmak üzere Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde tutulan başvuranlara ilişkin olarak Anayasa'nın 17 ve 19. maddelerinin ihlallerini tespit ettiği beş karar yayınlamıştır (başvuru no. 2013/655, 2013/1649, 2013/8735, 2013/8810 ve 2014/2841).

ŞİKÂyetLER

33. Başvuranlar, Sözleşme'nin 3 ve 8. maddeleri kapsamında, Adana ve Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezlerindeki tutulma koşulları ile tıbbi yardımın olmaması hususunda şikâyette bulunmuşlardır. Başvuranlar, özellikle ulusal makamların üçüncü ve dördüncü başvuranı bir yıl süre boyunca gözetimde tutarken yaşlarını göz önünde bulundurmadıklarını ileri sürmüşlerdir. Ek olarak, başvuranlar Sözleşme'nin 3 maddesi kapsamında Aşkale Merkezinde kimseyle görüşmelerine izin verilmediğini kaydetmişlerdir.

34. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında Adana ve Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezindeki tutulmalarının yasaya uygun olmadığını iddia etmişlerdir.

35. Başvuranlar, ayrıca, Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi kapsamında Yabancı Geri Gönderme Merkezlerinde tutulmalarının gerekçeleri konusunda iyi bilgilendirilmediklerini ve sadece bazı belgeleri imzalamalarının talep edildiğini öne sürmüşlerdir.

36. Başvuranlar, Sözleşme'nin 5 § 4 ve 13. maddelerine dayanarak Türk hukuk sisteminde idari gözetim altında tutulmalarının yasaya uygunluğuna itiraz edebilecekleri etkili bir hukuk yolu olmadığını savunmuşlardır.

37. Ek olarak, başvuranlar Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi kapsamında tazminat haklarını güvence altına alabilecek herhangi etkili bir hukuk yolu olmadığını kaydetmişlerdir.

38. Başvuranlar, Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamında Sözleşme'nin 3 ve 8 maddeleri altında öne sürdükleri şikâyetlerine ilişkin olarak etkin bir hukuk yolu olmadığı konusunda şikâyette bulunmuşlardır. Bu bağlamda, başvuranlar sulh ceza mahkemelerinin tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerini incelemediklerini öne sürmüşlerdir. Son olarak, başvuranlar Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolunun etkili bir hukuk yolu olmadığını belirtmişlerdir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

39. Başvuranlar, Adana ve Aşkale Yabancı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutulmalarının, Sözleşme'nin 3. maddesi, 5 §§ 1, 2, 4 ve 5, 8. maddesi ve 13. maddesi kapsamında güvence altına alınan haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar, Anayasa Mahkemesinin Yabancı Geri Gönderme Merkezinde tutulan şahıslar tarafından yapılan

tedbir kararı taleplerini ve başvurularını yeterince incelememesi dolayısıyla Anayasa Mahkemesine başvurmadıklarını belirtmişlerdir.

40. Hükümet, 7 Ocak 2016 tarihli savunmasında, başvuranların Mahkemeye başvurmadan önce Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunmaları gerektiğini kaydetmiştir.

41. Mahkeme, ilk başta iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin kurallar hakkındaki içtihadında bulunan ilkeleri (bk. *Vučković ve Diğerleri/Sırbistan* [BD], no. 17153/11, §§ 69-71, 25 Mart 2014 ve *Mocanu ve Diğerleri/Romanya* [BD], no. 10865/09, 45886/07 ve 32431/08, §§ 220, 222 ve 223, AİHM 2014 (alıntılar)) ve göç çerçevesinde özgürlük ve güvenlik hakkı ile tutulma koşullarının insanlık dışı ya da aşağılayıcı olduğuna yönelik şikâyetler kapsamında etkili bir hukuk yolu bulunması gerekliliğini (bk. *Ananyev ve Diğerleri/Rusya*, no. 42525/07 ve 60800/08, §§ 93-98, 10 Ocak 2012; *Suso Musa/Malta*, no. 42337/12, §§ 50-51, 23 Temmuz 2013 ve *Yarashonen/Türkiye*, no. 72710/11, §§ 58-61, 24 Haziran 2014) yinelemektedir.

42. Ek olarak, Mahkeme 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe giren anayasal değişiklikler doğrultusunda Türkiye hukuk sisteminde bireysel başvuru sisteminin başlatılmış olduğuna dikkat çekmektedir. Anayasa'nın yeni 148 § 3 maddesi, diğer tüm hukuk yollarının bitirilmesinden sonra Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri tarafından güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerine ilişkin olarak bireysel başvuruların incelemesini Anayasa Mahkemesinin yapmasını öngörmüştür.

43. Mahkeme, *Uzun* başvurusuna ilişkin yukarıda anılan kararında bu yeni hukuk yolunu daha önce incelediğini yinelemektedir. Mahkeme bu kararında ilk olarak, bireysel başvuru davalarında uygulanacak usul ve ulaşılabilirlik gibi söz konusu hukuk yolunun pratik özelliklerini incelemiştir. Mahkeme daha sonra, Anayasa Mahkemesinin yargı yetkisi ve sahip olduğu diğer yetkilerin yanı sıra söz konusu yasa koyucunun amacını da incelemiştir. Mahkeme, ayrıca, Anayasa Mahkemesinin kararlarının

bağlayıcı nitelikte olduğuna da dikkat çekmiştir. Mahkeme, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruların temel unsurlarını inceledikten sonra, söz konusu bu hukuk yolunun ulaşılabilir olmadığı ya da Sözleşme kapsamında güvence altına alınan hakların iddia edilen ihlallerini telafi kabiliyetine sahip olmadığı sonucuna yönlendirebilecek herhangi bir emare olmadığı kanaatine varmıştır (bk. *Uzun/Türkiye* ((k.k.), no. 10755/13, §§ 52-70, 30 Nisan 2013). Bu doğrultuda, Mahkeme, mağdur olduğunu iddia eden bireylerin Anayasa Mahkemesi önündeki bireysel başvuru yolu tarafından sağlanan korumayı kullanmak ile yükümlü olduklarına karar vermiştir. Söz konusu davada başvuru kabul edilemez olarak beyan edilmiştir. Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin içtihadının tutarlılığını inceleme hakkını saklı tutmuş ve söz konusu hukuk yolunun hem teoride hem de uygulamada etkili olduğunun kanıtlanması yükümlülüğünü davalı Hükümete bıraktığına dikkat çekmiştir. Son olarak, Mahkeme, tüm mevcut iç hukuk yollarını tüketmiş şahıslar tarafından ileri sürülen şikâyetlerin ikincilik ilkesi temelinde incelenmesi konusunda en üst yetkiyi elinde tuttuğuna hükmetmiştir.

44. Mahkeme, *Uzun* davasında söz konusu bu kararı vermesinin ardından, Sözleşme kapsamında çeşitli hususlara yönelik şikâyette bulunan bazı başvuruları başvuranların Anayasa Mahkemesine başvurmaması dolayısıyla iç hukuk yolları tüketilmediğine karar vererek kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir (bk., örneğin, *Özkan/Türkiye* (k.k.), no. 28745/11, AİHM 1 Ekim 2013; *Koçintar/Türkiye* (k.k.), no. 77429/12, 1 Temmuz 2014; *Schmick/Türkiye* (k.k.), no. 25963/14, 7 Nisan 2015; *X./Türkiye* (k.k.), no. 61042/14, 19 Mayıs 2015; *Duran/Türkiye* (k.k.), no. 79599/13, 19 Mayıs 2015; *Berker ve Diğerleri/Türkiye* (k.k.), no. 54769/13, 20 Ekim 2015; *Mercan/Türkiye* (k.k.), no. 56511/16, 8 Kasım 2016 ve *D.Ç./Türkiye* (k.k.), no. 10684/13, 7 Şubat 2017).

45. Mahkeme, somut davada başvuranların Sözleşme kapsamındaki şikâyetlerini Anayasa Mahkemesine sunmadığını gözlemlemektedir. Bu

bağlamda, başvuranlar Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmanın aşağıdaki gerekçeler nedeniyle etkili bir hukuk yöntemi olmadığını iddia etmiştir: (i) Anayasa Mahkemesinin, tutulma koşulları hakkında şikâyette bulunan başvuranlar tarafından yapılan tedbir kararı taleplerini reddetmesi ve (ii) R.B.’nin tutulma koşullarına ilişkin olan şikâyeti Anayasa Mahkemesi tarafından açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle reddedilmesi (bk. yukarıdaki 20. paragraf).

46. Mahkeme, yukarıda bahsedilen tedbir kararı taleplerine ilişkin mahkeme kararları ve 2013/9673 sayılı başvuru dolayısıyla Anayasa Mahkemesi nezdinde ki hukuk yolunun etkililiğine karşı sadece bir şüphenin mevcut olmasının söz konusu mahkemeye başvurmamak için geçerli ve yeterli bir gerekçe olmadığını tespit etmiştir (bk. *Vučković ve Diğerleri*, § 74, ve yukarıda anılan *Mercan*, § 26). Bu bağlamda, Mahkeme Sözleşme’nin 13. maddesinde öngörülen bir hukuk yolunun etkili olmasının başvuran lehinde bir sonucun çıkması kesinliğine dayanmadığını yinelemektedir (bk., diğer kararlar arasında, *Čonka/Belçika*, no. 51564/99, § 75, AİHM 2002-I). Dolayısıyla, Mahkemeye göre Anayasa Mahkemesinin R.B. ya da tedbir kararının verilmesi talebinde bulunan diğer başvuru sahiplerinin lehinde bir karar vermemesi, Anayasa Mahkemesi nezdinde ki hukuk yolunun etkisiz olduğu sonucuna ulaşmak için bir neden olarak gösterilemez. Mahkemenin yukarıda da belirttiği gibi, Anayasa Mahkemesine Sözleşme’nin hükümlerinin ihlallerini tespit etmek için özel yargı yetkisi ve söz konusu ihlallerin telafi edilmesini güvence altına alması için uygun yetki verilmiştir (bk. yukarıda anılan *Uzun*, §§ 63-64) Anayasa Mahkemesinin kararları kusurlu yetkililer için bağlayıcı olup bu yetkililer için icra edilebilir niteliktedir (bk. *Aden Ahmed/Malta*, no. 55352/12, § 61, 23 Temmuz 2013 ve yukarıda anılan *Koçintar*, § 43).

47. Ek olarak, Anayasa Mahkemesi, somut davadaki başvuranların temsilcisi tarafından temsil edilen K.A.’nın yaptığı başvuruya ilişkin verdiği yukarıda anılan kararında, K:A.’nın Anayasa’nın 17 ve 19. maddelerinde

güvence altına alınan sırasıyla işkence ve diğer kötü muamelenin yasaklanması ve özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini tespit etmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme, K.A.'nın Anayasa'nın 17 ve 19. maddesinin ihlali iddiasına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin Mahkemenin içtihatlarını alıntıladığını (özellikle *Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye* ve *Yarashonen/Türkiye kararları olmak üzere*) ve Mahkeme tarafından benimsenen ilkeleri uyguladığını not etmektedir. Son ve en önemlisi olarak, başvurular, Anayasa Mahkemesi önündeki yargılamaların yürütülmesinin ve söz konusu mahkemenin K.A. tarafından yapılan yukarıda anılan kararının incelenmesinin Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinde ya da 13. maddesinde öngörülen koşullara uymadığına dair herhangi bir iddiada bulunmamıştır.

48. Özetle Mahkeme, ulusal hukuk usulleri ve uygulanabilir yasalar uyarınca, başvuruların iç hukuk yollarının tüketilmesi zorunluluğundan muaf tutulması için herhangi bir özel gerekçe bulunmadığı kanaatindedir. Tam aksine eğer başvurular bu şarta uysaydı, ulusal mahkemeler, davaya konu olan ulusal tedbirlerin ya da eylemsizliğin Sözleşme'ye uygunluğuna karar verme konusunda bir fırsat elde edecekti. Zira, Sözleşme'de öngörülen iç hukuk yollarının tüketilmesi kuralı da Devletlere bu fırsatı sağlamayı amaçlamaktadır. Ek olarak, Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin kararını değerlendirme imkânı bulacaktı. Dolayısıyla, başvurular Sözleşme'nin öngördüğü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ikincil olduğu koruma sistemindeki ulusal mahkemelerin temel görevlerini yerine getirmesini sağlamak adına uygun adımları atmamıştır (bk. yukarıda anılan, *Vučković ve Diğerleri*, § 90, yukarıda anılan *Mercan*, § 27).

49. Mahkeme, yukarıdaki hususlar ışığında, başvurular tarafından iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle başvuruların Sözleşme'nin 3. maddesi, 5 §§ 1, 2, ve 8. maddesi kapsamında öne sürdükleri şikâyetlerin Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4 maddesi uyarınca reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır. Mahkeme, aynı sebepler dolayısıyla başvuruların

Sözleşme'nin 5 § 4 ve 13. maddeleri kapsamındaki şikâyetlerini açıkça dayanaktan yoksun bulmuş ve Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4 maddesi uyarınca reddedilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oy birliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

İşbu karar, İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup, 30 Kasım 2017 tarihinde bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdür Yardımcısı

Julia Laffranque
Başkan